

Koronavirusla mübarizədə müəyyən tədbirlərin görülməsi zərurəti yaranıb

Qlobal miqyasda artıq altıncı həftədir ki, COVID-19 infeksiyasına yoluxma halları artmaqdadır

Bir ildən artıq müddətdir ki, dünyanı çənginə alan, yoluxma həddi gah qalxan, gah da enən, insanları özünün təsiri altına salan, ondan qorunmayanları daha çox hədələyən COVID-19 pandemiyasının sonunun nə vaxt çatacağı haqqı olaraq hər kəsi narahat edir.

Bu az imiş kimi, son məlumatlar da ürəkəçən deyil: dünyada koronavirusa yoluxanların sayı 130 milyonu ötüb, baxmayaraq ki, koronavirus pandemiyası ilə mübarizədə yeni mərhələyə qədəm qoyulub. Ötən ilin dekabrından bir çox ölkələrdə koronavirus infeksiyasına

qarşı peyvəndlənmə prosesinə başlanılıb. Təəssüf ki, hətta mutasiyaya uğrayan virus hələ də sürətlə yayılmaqdadır. Belə ki, ötən həftə dünyada koronavirusa 4 milyona yaxın yoluxma qeydə alınıb.

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının epidemioloji məlumatlarının bu baxımdan diqqətlə izlənilməsi də təsadüfi deyil. Orada göstərilir ki, global miqyasda altıncı həftədir ki, COVID-19 infeksiyasına yoluxma halları artmaqda davam edir. Ötən həftənin yayılma göstəriciləri əvvəlki ilə müqayisədə 14 faiz çoxdursa, demək, nəinki arxayınçılığa yol vermək ol-

maz, əksinə, müəyyən tədbirlərin görülməsi zərurəti ortaya çıxır.

Ölkəmizdə də bu təəsüfləndirici hallarla bağlı Nazirlər Kabineti yanında Operativ Qərargah tərəfindən yenidən bəzi qərarların qəbulu başadüşüləndir. Məsələn, artıq Təhsil Nazirliyinin qərarı ilə orta məktəblərdə aprelin 5-dən etibarən disdant təhsilə keçilib.

ÜST də bu günlərdə koronavirus epidemiyasının yaranma səbəblərinə dair hesabatını açıqlayıb. Həmin hesabatda epidemiyanın mənbəyinə dair ehtimallara aydınlıq gətirilib.

Koronavirusla mübarizədə müəyyən tədbirlərin görülməsi zərurəti yaranıb

Global miqyasda artıq altıncı həftədir ki, COVID-19 infeksiyasına yoluxma halları artmaqdadır

Əvvəli 1-ci səh.

Orada qeyd edilənlərə görə, SARS-CoV-2 virusu ilkin olaraq yarasalarda yaranıb və insana birbaşa deyil, aralıq daşıyıcı olan digər heyvanlar vasitəsilə keçib. ÜST-ün hesabatında pandemiyanın yaranma səbəbi kimi "laboratoriya qəzası" tezisinin mümkün olmadığı bir daha xüsusi qeyd edilir.

Bir sözlə, bu gün insanları artıq virusun yaranması yox, onun pandemiya kimi həyatda yaratdığı təhlükənin nə vaxta kimi davam etməsi maraqlandırır.

Təəssüflə qeyd edilməlidir ki, belə bir ciddi narahatlıq olduğu halda, insanların istər özünü qoruması, istərsə də vaksinasıyaya münasibəti birmənalı şəkildə ürəkəçən deyil. Bura əhalinin sosial məsafə saxlamaması, tibbi maskadan çox hallarda istifadə etməməsi, gizli şəkildə yas mərasimlərinin və ya toy şənliklərinin keçirilməsi, ictimai nəqliyyatdakı yoluxmaya daha çox səbəb olan basabaslara və antisaniitariyaya göz yumması kimi halları da əlavə etsək, real vəziyyət göz önündə canlanır.

Daşıyıcının kimliyindən asılı olmayaraq, virus bir ildən çoxdur ki, planeti öz çənginə almaqla yanaşı, yeni mutasiyalara da uğrayır. Böyük Britaniyada ortaya çıxan koronavirusun daha yüksək yoluxdurma imkanına malik olma variantı 100-dən çox ölkədə qeydə alınıb. Cənubi Afrikada tapılan ştammin coğrafiyası 60 ölkədən də artıq ərazini əhatə edir. Mövcudluğu əvvəlcə Braziliya və Yaponiyada aşkar edilən virus ştammi hazırda 32 ölkədə yayılıb. İsrail Səhiyyə Nazirliyi də ölkədə koronavirusun mutasiyaya uğramış yeni növünün tapıldığını açıqlayıb.

Bütün bunlar o deməkdir ki, koronavirusun yayılmasının qarşısının alınması nə qədər mümkünləşməyib, vaksinasıya və peyvəndləməyə

daha ciddi ehtiyac duyulur. Azərbaycan dövlətinin öz vətəndaşlarının sağlamlığının təmin edilməsi istiqamətində yürütdüyü sosial siyasət, xüsusən də pandemiyanın qarşısının alınması istiqamətində ötən ilin fevral ayından başlayaraq həyata keçirdiyi qabaqalıcı və profilaktik tədbirlər beynəlxalq aləmdə nümunə olaraq göstərilir. Bu günlərdə o da məlum olub ki, ölkəmiz peyvəndlənmə prosesində MDB üzrə ön sıradadır, baxmayaraq ki, hələ bəzi vaksinlərin ölkəmizə göndərilməsində istehsalçı şirkətlərə bağlanan müqavilələrə vaxtında əməl etmirlər.

Dünyada olduğu kimi, respublikamızda da peyvəndlərin kimlərə vurulması, yaxud vurulmaması barədə hələ də suallar özünün cavabını tam, dolğun almadığı üçün bu prosesə laqeyd yanaşanlar da az deyil. "Kimlər peyvənd vurdurmalı bilməz? Vaksinasıya üçün hansı əks göstəricilər var?" Bu kimi suallar ölkə əhalisinin müəyyən qismini narahat etməkdədir.

Bu və digər məsələlərlə bağlı fikrini bildiren Tibbi Ərazi Bölmələrinin İdarəetmə Birliyinin İnfeksiyon xəstəliklər üzrə işçi qrupunun həkim-infeksiyonisti Nəzrin Mustafayevanın fikrincə, dünyada, o cümlədən ölkəmizdə heç olmazsa əhalinin 60 faizdən çoxu qısa müddət ərzində kütləvi şəkildə vaksinasıya olunarsa, bu zaman təsiri nəticədən danışa bilərik: "Bəzi vətəndaşlar elə düşünür ki, vaksin

olunandan sonra bu infeksiyadan 100 faiz qorunmuş olacaqlar və daha izolasiya qaydalarına riayət etməyə, maska taxmağa, gigiyena qaydalarını, sosial məsafə prinsiplərini gözləməyə ehtiyac qalmayacaq. Bu tamamilə yanlış fikirdir. Çünki əhali arasında hələ də xəstəlik keçirməyənlər, həssas qruplar var. Biz virus daşıyıcısı ola bilərik. Peyvənd tətbiq olunduğu gündən bir ay keçəndən sonra qoruyuculuğunu göstərməyə başlayır. Belə ki, ilkin doza tətbiq olunur. Ondan 21 gün sonra ikinci doza vurulur. İkinci dozadan təxminən 10 gün sonra müəyyən qədər qoruyucu hesab olunmaq olar. Çünki orqanizmə yeridilən vaksin immun sistemə təsir göstərir və müəyyən immun zülalların formalaşmasına kömək edir. Formalaşma prosesi də müəyyən qədər vaxt alır. Odur ki, vaksin vurdurandan dərhal sonra onun effekt göstərməsi mümkün deyil".

Azərbaycanın Çin istehsalı olan "Sinovac" şirkətinin peyvəndinə üstünlük verdiyini xatırladan N. Mustafayeva onu da vurğulayıb ki, ikitərəfli danışıqlar davam etdirilir, yaxın gələcəkdə ölkəmizə digər vaksinlərin də gətirilməsi nəzərdə tutulub: "Ümid edirəm ki, ilin sonunadək başqa vaksinlərdən də faydalanmaq imkanımız olacaq".

Həkim-infeksiyonist onu da bildirib ki, dünyanın hər yerində COVID-19 və ya başqa xəstəlik əleyhinə peyvənd üçün məcburiyyət yoxdur. Ölkəmizdə də bu proses tam könüllü əsaslarla aparılacaq: "Məcburiyyət olmasa da çalışırıq ki, insanların maksimum şəkildə bu prosesə cəlb edək. Vətəndaşlara vəziyyəti düzgün izah etməklə onların könüllüliyünü təmin etmək lazımdır. Dünyada bir qrup şəxslər var ki, peyvəndləmə prosesinin qəti əleyhinədir. Bu, peyvəndin yan təsirləri ilə bağlıdır. Peyvəndin yüngül və ciddi yan təsirləri var. Yüngül yan təsirlərə peyvənd olunan

nahiyədə qızartı, şişkinlik, müəyyən istilik, ümumi bədən temperaturunun yüksəlməsi, halsızlıq aiddir. Vaksin orqanizmdə müəyyən xəstəlik əlaməti formalaşdırmalıdır ki, ona qarşı immun sistemimiz aktivləşsin və immunitet formalaşsın. Bu hallar bir neçə gün ərzində baş verə bilər və əhəmiyyətsizdir. Ciddi yan təsirlərə anafilaktik şok, yəni allergik reaksiya aiddir ki, o da ilk 30-40 dəqiqə ərzində baş verir. Onsuz da peyvənd olunanlar 20-30 dəqiqə müddətində vaksin vurdurduqları mənəqədə gözləmə zalında nəzarətdə olacaqlar. Bu da çox nadir hallarda ölümlə nəticələnir. Yəni bu, milyonda bir halda baş verə biləcək hadisədir".

Həkim deyir ki, belə hal daha çox əks-səda doğuracaq, nəinki peyvəndin müsbət təsirləri. İstənilən dərman preparatına qarşı da insanda allergik reaksiya, anafilaktik şok baş verə bilər. Təəssüf ki, insanlar peyvəndin və ya hansısa dərman vasitəsinin yaxşı tərəfini düşünmürlər. Yəni kimsə peyvənd olundu və xəstələnməyərək faydasını gördüdə, bu barədə deyil, xəstələndisə və ya hansısa reaksiya, yan təsir baş verdisə onu yadda saxlayır. Bu da əhali arasında sürətlə yayılır. Bu münasibət COVID-19 xəstəliyinə qarşı da var. Daha çox bu xəstəlik səbəbindən vəfat edənlərin sayını yadda saxlayırlar. Sağalanların sayı diqqətdən kənardadır. İnsanlar arasında təşvişə səbəb olan da məhz belə neqativ hallardır. 18 yaşına qədər uşaqlara peyvənd vurdurmaq olmaz, çünki onlar üzərində sınaqlar həyata keçirilməyib və nəticələr yoxdur. Ona görə də onlar özlərini yoluxmadan daha yaxşı qorunmalıdırlar. COVID-19 xəstəsi olanlar yalnız sağaldıqdan sonra peyvənd oluna bilərlər. Hamilə qadınlara xüsusilə ilk trimestrdə vaksin vurdurmaq tövsiyə olunmur. Onlarda risk qiymətləndirilməsi aparılmalıdır. Əgər risk qrupundadırlarsa, yanaşı xəstəliyi ağır keçirmə ehtimalları varsa, işi ilə əlaqədar olaraq insanlarla çox sıx təmasdadırlarsa, bu halda növbəti trimestrlərdə hamilələrin həkimləri ilə məsləhətləşərək onlara vaksin vurula bilər. Ciddi immunosuppressiv vəziyyətdə olanlara, məsələn, orqan transplantasiyası keçirən xəstəyə peyvənd vurulmasına dair qəti əks-göstəriş yoxdur. Həmin şəxslər risk qrupuna daxildirlərsə, onlar həkimləri ilə məsləhətləşmədən və immunitet statusları dəyərləndiriləndən sonra peyvənd oluna bilərlər.

